

Запара Світлана

декан юридичного факультету
Сумського національного
аграрного університету,
к.ю.н., доцент

Історія та перспективи формування спеціалізованої трудової юстиції в Україні

Анотація. Стаття присвячена історико-правовим аспектам виникнення та розвитку трудової юстиції в Україні. Так, на даний момент в Україні відсутня спеціалізована трудова юстиція. Водночас, з моменту проголошення незалежності України і до цього часу тема реформування судової системи залишається актуальною. Попри спроби змінити ситуацію у відповідності до вимог часу, нажаль, система захисту прав, свобод та інтересів громадян України потребує удосконалення. Дійсно конституційне визнання норми, відповідно якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини і громадянина та їх гарантії визначають зміст і спрямованість державної діяльності, обумовило потребу у формуванні такої судової системи, яка б серед іншого розв'язувала питання захисту права на працю. Все це спонукає до проведення історико - правового аналізу положень щодо створення трудової юстиції в Україні.

Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Отже спеціалізація судів є одним із чинників розвитку українського правосуддя. Трудова юстиція, як правило, є складовою судової гілки влади у більшості країн світу. При цьому сьогодні в Україні, трудові спори розглядаються судами загальної юрисдикції. Частина трудових спорів, зокрема, колективних, взагалі залишається поза увагою національного правосуддя. Дослідження історичної спадщини формування та розвитку трудової юстиції в Україні є метою даної публікації.

Ключові слова: Трудова юстиція, трудовий спір, суд, індивідуальний трудовий спір, колективний трудовий спір.

В Україні відсутні спеціалізована трудова юстиція. Водночас, з моменту проголошення незалежності України і до цього часу тема реформування судової системи залишається актуальною. Попри спроби змінити ситуацію у відповідності до вимог часу, нажаль, система захисту прав, свобод та інтересів громадян України потребує удосконалення. Дійсно конституційне визнання (у статті 3) норми, відповідно якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини і громадянина та їх гарантії визначають зміст і спрямованість державної діяльності, обумовило потребу у формуванні такої судової системи, яка б серед іншого розв'язувала питання захисту права на працю. Все це спонукає до проведення історико - правового аналізу положень щодо створення трудової юстиції в Україні.

Відповідно до ст. 125 Конституції України система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Отже спеціалізація судів є одним із чинників розвитку українського правосуддя. Трудова юстиція, як правило, є складовою судової гілки влади у більшості країн світу. При цьому сьогодні в Україні, трудові спори розглядаються судами загальної юрисдикції. Частина трудових спорів, зокрема, колективних, взагалі залишається поза увагою національного правосуддя. Дослідження історичної спадщини формування та розвитку трудової юстиції в Україні є метою даної публікації.

Дослідженню питання щодо створення та діяльності спеціалізованої трудової юстиції в Україні та Росії в різний час приділяли увагу такі зарубіжні та вітчизняні правознавці, як І. С. Войтинський, П. Д. Камінська, В. М. Оробець, Н. А. Плахотіна та багато інших. При цьому залишається поза увагою ціла низка історико-правових обставин формування трудової юстиції.

Україна історично, перед тим, як здобула незалежність, була носієм права та територіально належала до різних державних утворень. Але із стародавніх часів та до середини XIX століття на території України застосовувалось

звичаєве право. Ще від часів княжої доби (IX-XII століття) суди мали прилюдний характер та мали наступні різновиди:

- княжий суд, на якому князі, інколи ним уповноважені заступники (тивун, метельник тощо), чинили суд над населенням у столиці або поза нею під час роз'їздів; на провінції судили від імені князя його посадники;
- вічевий суд вирішував спершу різні, потім найважливіші справи;
- громадський або народний суд - найдавніша звичаєва форма (колись єдиний судовий орган, пізніше існував поряд з княжим судом);
- приватні (землевласницькі) суди давали право боярам судити справи своїх невільників, інколи і закупів;
- церковні суди мали юрисдикцію над церковними людьми, а в церковних справах (злочини проти віри, подружжя тощо) і над ін. [1].

У період литовсько-польської доби на українських землях у складі Польщі судова влада перейшла з кінця XIV століття до королівських намісників (старостів). З 1435 р. уведено польську систему станово-шляхетських судів: міських судів, практика яких ґрунтувалася (із змінами) на німецькому праві (Магдебурзькому праві). Натомість сільські суди вирішували менш важливі справи місцевого населення, а домініальні - важливіші справи, у т.ч. й питання, щодо оскарження ухвал сільських судів.

На українських землях у Великому Князівстві Литовському зберігся спершу суд княжої доби, зокрема, Великий князь мав право суду над удільними князями. Пізніше, суд змінився під західно-європейським впливом.

Існували чотири види судів:

- державні суди - провінціальні (для вільного населення) і центральні (головне, як апеляційна інстанція під проводом Великого князя або з його уповноваження);
- міські суди у привілейованих містах, зазвичай з виборною лавою присяжних (у деяких містах діяли суди для окремих національностей);
- громадські суди, звані також копними, які ґрунтувалися на звичаєвому праві давньої доби;

- домініальні суди для справ панів проти невільного і напіввільного населення, а згодом і проти всього, навіть вільного населення, поселеного на панській території.

Деякі зміни уведено до суду другим Литовським статутом, а від Люблінської унії 1569 на землях, приєднаних до Польщі, уведено польські суди. Тоді виникло, вже урядово визнане, автономне станове козацьке судівництво.

На Гетьманщині діяли у 1648 - 1763 козацькі державні суди. Вони поділялися на центральний та провінціальні суди (сільські, сотенні, полкові), при чому кожний вищий суд був апеляційною інстанцією для нижчого. Центральний суд поділявся на Генеральний військовий суд, Генеральну військову канцелярію і суд гетьмана. Генеральний військовий суд, що існував при гетьманській резиденції, був спершу найвищим судом країни, але згодом допускалися апеляції від нього до Генеральної Військової Канцелярії, яка, на додаток до апеляційного суду, була судом першої інстанції для генеральної старшини, полкових, бунчукових товаришів і гетьманських «протекціоністів». Суд гетьмана виникає з його прерогатив як верховного судді держави з правом судити усі справи у першій або апеляційній інстанції. У системі судів того часу діяли також міські, сільські, домініальні і духовні суди.

Велика судова реформа гетьмана К. Розумовського 1760 -1763 рр., що спиралася на зразках судової системи Литовського статуту, замінила козацький державний суд на земські, городські (полкові) та підкоморські із зреформованим Генеральним військовим судом на чолі.

На Запорізькій Січі судами нижчого порядку були суди курінних отаманів і паланкових полків, вищого - суди військового судді, кошового отамана і Січової Ради. Проти вироків військового судді можна було апелювати до кошового отамана або до Січової Ради. Кошовий суддя був зверхнім суддею і тільки в мирний час можна було апелювати проти його вироків до Січової Ради.

Оскільки трудові спори пов'язані із застосуванням праці, особливої уваги потребує питання земельних відносин, враховуючи, що Україна була та

залишається аграрною країною. Так, звичаї селянської оренди землі та особистого найму сягають ще давньоруських часів. Основним середовищем для цих звичаїв було землеробське селянство, хоча відомі численні факти їх застосування представниками міського населення. Складання певних угод між селянами та поміщиками чи духовенством було викликане насамперед тим, що у перших, як правило, бракувало орних земель, а в інших – достатньої кількості робочих рук. В окремих випадках здавали в оренду свої землі й незаможні господарі. Протягом століть українські селяни вдавалися до цих звичаїв, що стали важливою частиною господарської діяльності. З їхньою допомогою селянин міг якщо не значною мірою, то на певний час забезпечити свою сім'ю хлібом, навіть не маючи власної землі та робочої худоби [2].

Кожний із зазначених вище історичних періодів характеризувався наявністю судової ланки здійснення влади, як необхідного елементу державного управління того часу. Судова система була різноскладовою та, як правило, створювалась для конкретного соціального прошарку. Передбачалась і певна військова спеціалізація судів, особливо за козацьку добу. При цьому трудової спеціалізації на той час не існувало, що обумовлювалось передусім специфікою суспільної формації того часу. Натомість сільські суди вирішували земельні питання, у тому числі, пов'язані із застосуванням найманої праці.

Активний розвиток трудових правовідносин пов'язують із серединою XIX – початком XX століття, коли відбувався процес створення та діяльності різного роду промислових мануфактур. Разом із розвитком промисловості, виникали і різні спірні ситуації, які потребували розгляду та вирішення. Україна на той час була у складі Царської Росії, а тому на її територію поширювалось й імперське законодавство.

Вже у 1836 р. на засіданні Мануфактурної ради було запропоновано створення мануфактурних расправ, органів, покликаних розглядати скарги подані робітниками, фабрикантами, поміщиками [3].

Пізніше були створені Тимчасові комісії для усного розгляду спорів між робітниками та фабрикантами. До складу Тимчасових комісій, входили члени міністерства юстиції, внутрішніх справ, фінансів та також представники різних

соціальних прошарків – міщан, дворян, ремісників, купців, підприємців. Представники усіх зазначених соціальних прошарків обирались їхніми об'єднаннями. Головною метою діяльності зазначених комісій було більшою мірою не вирішення спорів по суті, а здійснення примирення між конфліктуючими сторонами [4].

Діяльність Мануфактурних рад та Тимчасової комісії пізніше спонукала до створення Промислових судів, які створюватись за територіальною ознакою та з огляду на доцільність їхньої діяльності. Промислові суди контролювалися Міністерством юстиції, яке вимагало регулярної звітності промислових судів щодо їхньої діяльності. Витрати на суди оплачувалися власниками підприємств у вигляді особливого збору [5].

Після лютневих подій 1917 р. Міністерством праці було підготовлено проект відновлення діяльності промислових судів для вирішення спорів між наймачами та особами, що працювали за трудовим договором, якщо їхня винагорода не перевищувала 6000 карбованців на рік. Нажаль комісія з підготовки цього проекту припинила свою роботу внаслідок подій 1917 року [65].

Революційні події 1917 р. створили унікальну можливість для України щодо формування власної державності, зокрема судової гілки влади. В короткий період діяльності Української Центральної Ради (4 (17) березня 1917 - 28 квітня 1918р.) – представницького органу політичних, громадських, культурних та професійних організацій, а згодом, після Всеукраїнського Національного Конгресу - революційний парламент України, який керував українським національним рухом, було проголошено про створення судової влади в Україні. Так, III Універсал Української Центральної Ради (1917) встановлював: «суд на Україні повинен бути справедливий, відповідний духові народу... з тою метою приписуємо Генеральному Секретарству Судових Справ зробити всі заходи упорядкувати судівництво і привести його до згоди з правними поняттями народу» [7].

Пізніше, у Конституції УНР (1918) передбачався поділ влади, при цьому судову гілку влади повинен був очолювати Генеральний суд, який обирався

спільно Всенародними зборами та судами земель України. Судова влада мала здійснюватись іменем Української народної Республіки виключно судовими установами. Попри важливість зазначених актів та дій, спеціалізації суду не передбачалось [8]. Нажаль, у день прийняття Конституції - 29 квітня 1918 року Центральна Рада була скасована німецькими окупаційними військами, внаслідок державного перевороту, за яким до влади прийшов гетьман П. Скоропадський. На той час, найвищою судовою інстанцією за «Законами про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 року залишався Генеральний суд. Судді призначалися гетьманом. В наступних нормативних актах (від 25 травня 1918 року, від 2 червня 1918 року) уточнювалися функції Генерального суду, окреслювалися перспективи судової реформи.

8 липня 1918 року було затверджено Закон про заснування Державного Сенату, який перебирав на себе функції найвищої в судових і адміністративних справах державної інстанції. Очолював Державний Сенат Президент. До структури Державного Сенату входили: Генеральний адміністративний суд, Генеральний карний суд і Генеральний цивільний суд. Фактично повноваження Сенату регулювалися колишнім царським законодавством. Така сама орієнтація простежується і в Законі «Про Судові палати і Апеляційні суди» від 8 липня 1918 року. Підпорядкованість мирових судів визначалася постановами Ради Міністрів від 14 та 21 липня 1918 року.

В Українській державі діяли також військові суди на підставі Закону «Про організацію військово-судових установ та їх компетенцію» від 21 червня 1918 року [9]. Вони поділялися на вищі і штабні суди. Отже, період гетьманату відзначився формуванням судової системи України та розвитком її спеціалізації, проте зазначений процес не позначився на розвитку трудової юстиції.

Доволі суперечливою стала діяльність Директорії, яка після зречення гетьмана Скоропадського 14 грудня 1918 року оголосила програмну декларацію, в якій вона визначила себе тимчасовим верховним органом, який, отримавши владу від народу, народу її і передасть. Директорія вирішила взяти за основу розбудови держави так званий трудовий принцип, згідно з яким влада

в губерніях і повітах мала належати трудовим радам робітників, селянам, інтелігенції (без будь-якої участі експлуататорських елементів). Центральні органи влади та управління мав утворити Трудовий Конгрес - своєрідний парламент, що мав бути сформований з делегатів - робітників, селян та трудової інтелігенції. Попри затвердження 23-28 січня на першій сесії Трудового Конгресу в Києві Акта з'єднання УНР і ЗУНР [10], Директорія зустрілась із багатьма складнощами внутрішнього та зовнішнього характеру, та не змогла довести до логічного завершення проголошені демократичні засади розвитку української держави.

Загалом, діяльність як гетьмана Скоропадського так і, згодом, Директорії мали ознаки диктатури. Попри гучні заяви та намагання у різний спосіб створити судову ланку здійснення влади, відбувалося придушення робітничих страйків, розгін профспілок, робітничих організацій політичного характеру. Це стало однією з причин загальної поразки українських державних утворень того часу. Натомість у сусідній російській державі, з 1917 року, вибудовувався новий державний апарат радянського типу. Радянська влада, відмовившись від ідеологічної основи попередньої держави, поставила собі за мету побудувати принципово нову систему державних органів, у т.ч. і судових органів [11]. 24 листопада 1917 р. Рада Народних Комісарів видає відомий Декрет про суд № 1, який скасував всі «донині існуючі загальні суди», всі ці утворення замінювалися «судами, утвореними на основі демократичних виборів». Вже цей перший Декрет визначав склад та основні повноваження нових судів, а також вирішував питання слідства та захисту. Цей же документ для боротьби із контрреволюцією створив «Революційні трибунали» [12].

Трудова юстиція цього часу характеризувалась наявністю у СРСР у 1922 – 1936 рр. особливих трудових сесій (трудових камер) районних судів. Ці сесії створювалися за рішенням пленумів відповідних судів для розгляду справ про порушення трудового законодавства [13].

Основні засади діяльності трудової юстиції того часу викладено у Кодексі законів про працю РФ 1922 року, розділ XVI якого мав назву «Про органи щодо вирішення конфліктів та розгляду справ про порушення законів про працю»

[14]. Так, зокрема, справи щодо порушення законів про працю, а також усі спори, що виникали на основі застосування найманої праці, вирішувались або у примусовому порядку – у особливих сесіях народних судів, а або в порядку примирного розгляду – у розціночно-конфліктних комісіях, примирливих камерах та третейських судах, що створювались на засадах паритетного представництва сторін. Всі зазначені установи діяли на основі особливого для кожного з них положення.

Всі порушення тодішнього Кодексу Законів про Працю та всіх інших актів про працю, а також колективних договорів, оскільки вони переслідувались у кримінальному порядку, розглядались в особливих сесіях народних судів. Сесії ці утворювались у складі: головуючого – народного судді та двох членів – одного представника Народного Комісаріату Праці та одного представника від професійних організацій.

Розгляду в зазначених сесіях народних судів підлягали також і всі індивідуальні та групові спори між наймачами працівників та службовців, якщо вони не були спрямовані до примусових камер.

У примирливих камерах та третейських судах розглядалися: а) усі спори з укладання, виконання, трактування та зміни колективних договорів та тарифних угод; б) усі спори, що виникали між сторонами з трудового договору, у тому випадку, якщо сторони давали на цей розгляд свою згоду, за виключенням спорів, що розглядались у сесіях народних судів.

До примирливих камер справи поступали за згодою сторін. справи, пов'язані із проведенням у життя колективних договорів, приймалися примирливою камерою лише після того, як вони були розглянуті та не отримали вирішення у розціночно-конфліктній комісії. У примирливій камері справи вирішувались виключно за згодою сторін.

До третейського суду справи передавались за обоюсторонньою згодою сторін, які вже були розглянуті примирливою камерою, так і не розглянуті нею. У разі конфліктів у державних установах та підприємствах органи Народного комісаріату Праці, за вимогою професійних спілок, організовували третейські суди. У випадку гострих конфліктів, що загрожували безпеці держави,

третейський суд міг бути призначений за особливою постановою вищих державних органів (Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету, Ради Народних Комісарів та Ради Праці та Оборони).

У розіночно-конфліктних комісіях розглядались лише спори, що виникали на основі застосування колективних трудових договорів, а рівно питання, спеціального обумовлені у зазначеному Кодексі. У розіночно-конфліктних комісіях справи вирішувались за угодою сторін, а у разі відсутності такої, справа могла передаватись до вищої інстанції.

Спори з питань реалізації колективного договору, вимог щодо відміни окремих його частин, а рівно вимог нових або додаткових умов для включення до колективного договору, до компетенції розіночно-конфліктних комісій не входили.

Рішення розіночно-конфліктних комісій, угоди примирливих камер, що мали силу договору, а рівно постанов третейських судів оскарженню не підлягали.

Угоди примирливих камер виконувались самими сторонами. Рішення третейських судів, у випадку небажання наймача добровільно виконувати їх, передавались через органи Народного Комісаріату до народного суду. Останній протягом 24 годин здійснював надпис про примусове виконання рішення даного рішення.

Касаційною інстанцією для трудових сесій районних народних судів у двадцятих роках минулого століття, як відзначають І. С. Войтинський, Н. А. Плахотіна був відповідний губернський суд [15]. Рішення касаційної інстанції і вторинні рішення трудових сесій, винесені відповідно до вказівок касаційної інстанції, не підлягали касаційному оскарженню [16]. Наглядовою інстанцією для таких справ був Верховний Суд.

Порядок створення і діяльності трудових сесій районних народних судів передбачався Основами судового устрою Союзу РСР, прийнятими у 1924 році. Якщо трудові сесії не створювалися, то трудові спори, віднесені до їх підсудності, розглядалися народними судами на загальних підставах [17].

Зазначений період розвитку трудової юстиції можна пов'язувати також із 1923 по 1926 рр., коли була створена та діяла трудова прокуратура. При губернських судах помічниками прокурорів з трудових питань, а в верховних судах республік – призначеному спеціальному прокурору з трудових прав надавалося право судового переслідування за порушення трудового законодавства, вирішувати питання по передачу до суду, підтримувати звинувачення, опротестовувати судові рішення. Трудова прокуратура на місцях повинна була здійснювати загальний нагляд за законністю дій посадових осіб включаючи відділи та інспекції праці [18]. Нажаль, надалі діяльність трудової прокуратури було припинено, а розвиток судової влади за радянський період набув особливого характеру.

Важливо, що поряд із трудовими сесіями у союзному законодавстві передбачалась можливість й інших спеціалізованих судів, зокрема, створювались такі судово-адміністративні органи постійного і тимчасового характеру, як: судово-земельні комісії, камери народних судів у трудових справах, комісії у справах неповнолітніх і т.п. [19].

Створення спеціалізованої трудової юстиції було прогресивним рішенням, що дозволяло оперативно та ефективно вирішувати трудові спори.

Не дивлячись на явні переваги розгляду трудових спорів і конфліктів спеціалізованими камерами народних судів з трудових справ, після 1936 року їх існування припинилося. Це, на думку Н. А. Плахотіної, пояснюється тим, що у другій половині 30-х років регулювання трудових відносин у нашій державі стало носити авторитарний характер, що фактично майже не допускало виникнення розбіжностей між працівниками та адміністрацією підприємств. У зв'язку з цим, ту невелику кількість трудових розбіжностей, яка все-таки виникала у цей період, доцільно було розглядати на загальних підставах у межах цивільно-процесуального провадження [20]. Важливо, що в жодній з радянських конституцій Української РСР (1919, 1937 та 1978 років) судова влада не виділялась як окрема гілка влади.

Тим не менш в УРСР існували деякі проступки та відхилення від даної тенденції. Окремі справи могли розглядатися позасудовими органами. До таких

органів була віднесена система державного арбітражу при союзній і республіканських радах відповідних виконкомів Рад депутатів для розв'язання суперечок між державою, кооперативними установами і підприємствами та так звані товариські суди на підприємствах, в установах, колгоспах і т. п., які мали право розглядати суперечки між членами тієї чи тієї організації і навіть карати за порушення законів у дрібніших справах [21].

До питання трудової юстиції повернулись лише 1991 році, після проголошення незалежності України та прийняттям важливих нормативних актів, що регулюють національне правосуддя. Зокрема, реформування судової системи України було розпочате 28 квітня 1992 р. прийняттям Верховною Радою України Концепції судово-правової реформи, і далі, прийняттям 15 грудня 1992 Закону України «Про статус суддів». Уперше судді визнавалися носіями судової влади в Україні, які здійснюють правосуддя незалежно від законодавчої та виконавчої влади, було визначено гарантії незалежності й недоторканності суддів та інші важливі питання національного судочинства.

Перехідними положеннями Конституції України, прийнятої у 1996 році встановлювався п'ятирічний термін уведення в дію конституційних положень стосовно побудови за принципами територіальності й спеціалізації єдиної судової системи в Україні.

21 червня 2001 р. Верховна Рада України прийняла комплекс законодавчих актів про внесення змін до дванадцяти законодавчих актів, які регулюють діяльність судових органів і визначають їх повноваження, а також повноваження правоохоронних органів. Так, було внесено зміни до Цивільного процесуального, Кримінально-процесуального, Арбітражного процесуального кодексів України, Законів України «Про судовий устрій України», «Про статус суддів», «Про органи суддівського самоврядування», «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України», «Про міліцію», «Про попереднє ув'язнення», «Про прокуратуру», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002р. визначив правові засади судової влади та здійснення правосуддя в Україні, систему судів загальної юрисдикції, основні вимоги щодо формування корпусу професійних суддів, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування, а також установив загальний порядок забезпечення діяльності судів та врегулював інші питання судоустрою. Відбулося реформування арбітражних судів у спеціалізовані господарські суди.

Відповідно до зазначених нормативних актів, сучасну судову систему України складають суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів, яка складається із загальних і спеціалізованих судів. До системи судів загальної юрисдикції входять: місцеві суди; апеляційні суди, Апеляційний суд України; Касаційний суд України; вищі спеціалізовані суди; Верховний Суд України. Відповідно до Конституції України у системі судів загальної юрисдикції утворюються загальні та спеціалізовані суди окремих судових юрисдикцій. Військові суди належать до загальних судів і здійснюють правосуддя у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Спеціалізованими є господарські, адміністративні та інші суди, наділені таким статусом. Формування системи адміністративних судів повинно було здійснено до 1 червня 2005 р.

7 липня 2010 р., після численних дискусій та переговорів представників різних політичних сил, Верховна Рада прийняла в цілому Закон України «Про судоустрій та статус суддів» [22]. Вказаним законом було внесено істотні зміни в судову систему України, зокрема передбачалося введення системи вищих спеціалізованих судів по всіх галузях юрисдикції: створення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ, який разом з Вищим адміністративним судом України та Вищим господарським судом України має здійснювати функції касаційної інстанції.

Нажаль, зазначений Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачав створення трудових спеціалізованих судів. Тому тема спеціалізації трудових правовідносин зберігає свою актуальність і сьогодні.

Вище наведене дозволяє сформувати наступну **періодизацію** формування **трудової юстиції в Україні**:

Перший етап – *княжа доба – середина XIX століття* – період формування та розвитку звичаєвого, магдебурзького права, козацького(гетьманського) права зародження традицій судової системи України.

Другий етап – *середина XIX століття – початок XX століття* – період становлення трудової юстиції, пов'язаної із розвитком мануфактурного виробництва, промисловості у царській Росії, до складу якої входила більша територія сучасної України.

Третій етап – *1917 – 1937 р.р.*, період формування судової гілки влади української держави та радянський період створення та діяльності трудових юрисдикційних органів.

Четвертий етап – *1937-1991 р.р.* - період призупинення розвитку спеціалізованої трудової юстиції.

П'ятий етап - *1991р. - теперішній час* – період формування судової гілки влади в Україні, як незалежної держави, формування передумов для створення та розвитку трудової юстиції, як одного інститутів громадянського суспільства, що забезпечує законність у сфері трудових правовідносин.

Український ринок праці, не дивлячись на багату історію потребує якісних змін. Нові соціально-трудова відносини в Україні повинні бути побудовані на основі соціального діалогу, під час якого роботодавці та профспілки відіграватимуть важливу роль і нестимуть серйозну відповідальність під час вирішення трудових конфліктів, а держава забезпечуватиме основні правила і засоби остаточного вирішення спорів, у т.ч. за рахунок створення та розвитку спеціалізованої трудової юстиції.

Список використаної літератури:

1. Історія судоустрою України [Електронний ресурс] / – Режим доступа : http://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_судоустрою_України
2. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1993. -256. - С. 157.
3. Оробец В.М. Трудовая юстиция в зарубежных странах и проблемы её становления в Российской федерации: автореферат доктора юридических наук: 12.00.11 / Вячеслав Михайлович Оробец. - Москва, 2006. - 48 с./С. 28.
4. Там само.
5. Там само.
6. Там само.
7. III Універсал Української Центральної Ради [Електронний ресурс] / – Режим доступа : http://uk.wikipedia.org/wiki/Універсали_Української_Центральної_Ради
8. Ярош Д.В. Конституція Української Народної Республіки 1918 року про органи державної влади та управління України: історичний досвід і сучасність / Д.В. Ярош // Університетські наукові записки, 2005. – №1-2. – С. 49- 56., с.53-54.
9. Українська держава за гетьмана П. Скоропадського та Директорії [Електронний ресурс] / – Режим доступа : <http://studentam.net.ua/content/view/5968/93/>
10. Встановлення влади Директорії, її внутрішня і зовнішня політика [Електронний ресурс] / – Режим доступа : <http://histua.com/istoriya-ukraini/novitnij-chas/vstanovlennya-vladi-direktorii>
11. Общая характеристика советского правосудия [Електронний ресурс] / – Режим доступа : <http://www.indem.ru/Proj/SudRef/prav/ObsHarSovPravosu.htm>
12. Там само.
13. Там само.

14. Кодекс законов о труде РСФСР 1922 года Приложение из учебного пособия И.Я.Киселева "Трудовое право России" (Москва, 2001)http://www.hist.msu.ru/Labour/Law/kodex_22.htm

15. Войтинский И.С. Трудовое право СССР. – М.: Госиздат., 1925. – 364с., с.107

16. Каминская П.Д. Советское трудовое право. Обзор действующего законодательства с постатейным комментарием к Кодексу законов о труде. – М., 1926. – 788с., с.385

17. Плахотіна Н.А. Проблеми регулювання трудових процесуальних відносин в українській правовій системі Луганск, Спеціальність 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення 2009 186 с. С. 119-120.

18. Оробец В.М. Трудовая юстиция в зарубежных странах и проблемы её становления в Российской федерации: автореферат доктора юридических наук: 12.00.11 / Вячеслав Михайлович Оробец. - Москва, 2006. - С. 28.

19. Основы судостроительства Союза ССР и союзных республик / Собрание законов и распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Союза Советских Социалистических Республик. – М.: Изд-во «Красный Пролетарий». – 1924. – №3., ст.24

20. Там само.

21. Історія судострою України [Електронний ресурс] / – Режим доступа : http://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_судострою_України

22. Про судострій і статус суддів [Електронний ресурс] [Закон України від 7 липня 2010 року №2453-VI //](#) Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45. - Ст.529. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-05>